

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

2016

Anna Matušíková

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Pracovní migrace občanů České republiky do
Irska se zaměřením na jejich návrat zpět –
případová studie**

Anna Matuščíková

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra antropologie

Studijní program Antropologie

Studijní obor Sociální a kulturní antropologie

Bakalářská práce

**Pracovní migrace občanů České republiky do
Irska se zaměřením na jejich návrat zpět –
případová studie**

Anna Matuščíková

Vedoucí práce:

Mgr. Klára Vanková, Ph.D.

Katedra antropologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2016

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2016

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucí své práce Mgr. Kláře Vankové, Ph.D., za ochotu, trpělivost a veškerou pomoc s vypracováním práce. Dále bych chtěla poděkovat informátorům a všem, kteří mi pomohli.

Obsah

1	ÚVOD	1
1.1	Cíl práce	2
2	PŘEDSTAVENÍ VÝZKUMU	4
2.1	Metodologie	4
2.1.1	Informátoři	5
2.1.2	Rozhovory	8
2.1.3	Zpracování a analýza dat	10
3	UVEDENÍ DO KONTEXTU ANEB PROČ IRSKO.....	11
3.1	Keltský tygr	11
3.2	Ztráta pracovních podmínek v ČR	12
3.3	Vstup do EU a další aspekty.....	14
4	NÁVRATOVÁ MIGRACE.....	15
4.1	Klasické teorie a přístupy ve vztahu k návratové migraci	17
4.1.1	Ekonomické přístupy	17
4.1.2	Transnacionalismus	18
4.1.3	Teorie migračních sítí.....	19
4.2	Konkrétní teorie a přístupy.....	20
4.2.1	Mobilizace zdrojů a připravenost – Cassarino.....	20
4.2.2	Přizpůsobení se a vliv navrátilivších – Gmelch	21
5	VÝSLEDKY VÝZKUMU	23
5.1	Původní plány	23

5.2 Průběžné návraty.....	25
5.3 Návrat	26
5.3.1 Důvod k návratu	27
5.3.2 Ekonomická recese jako důvod návratu?.....	30
5.4 Po návratu	32
5.4.1 Naplnění původních představ.....	32
5.4.2 Změna náhledu na společnost	33
5.4.3 Pohled okolí	35
5.4.4 Vliv zkušenosti.....	37
5.4.5 Vztah k migrantům přicházejícím do ČR	38
5.4.6 Zhodnocení pobytu a současný vztah k Irsku	40
6 ZÁVĚR	42
7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ.....	44
8 RESUMÉ	47

1 ÚVOD

Migrace je v současné době jedním z nejaktuálnějších témat. Pohyby a stěhování lidí jsou v dnešním globalizované světě rychlejší a jednodušší a přinášejí s sebou jak pozitiva, tak samozřejmě i negativa. Uprchlíká vlna, a s ní používání pojmů migrace, či migrant, rezonuje médií v nebývalé hloubce, až může mít neinformovaný člověk pocit, že výraz migrant rovná se slovu uprchlík, a že migrace znamená pouze fakt, že se k nám chce někdo cizí nastěhovat. Dle situace ve společnosti se občas zdá, že někteří obyvatelé České republiky zapomínají, že jsou sami velmi často migranty, když cestují, z jakýchkoliv důvodů, do bližších i vzdálených zemí. Že migranti nejsou jenom uprchlíci odcházející ze svých domovů z důvodu nestabilní politické situace, či dokonce válek, ale že migrantem je i člověk mající zaměstnání v jiné zemi. A právě na pracovní migranty - Čechy se zaměří má práce. Jejich cílovou zemí je v tomto případě Irská republika (dále jen Irsko).

V práci „Migrace Čechů do Irska se zaměřením na jejich návrat zpět – případová studie“ se chci věnovat lidem, kteří určitou dobu žili a pracovali v Irsku, v současné době se ale už navrátili zpět do své vlasti, tedy do země, z které za prací odešli, a kterou za svou vlast považují. Určitou inovativnost námětu shledávám právě v zaměření se na akt návratu. Domnívám se totiž, že častěji se práce s podobným zaměřením zabývají spíše stimuly k odchodu ze země původu, případně pobytem v cizí zemi a tamními podmínkami na pracovišti. Také orientace směrem na západ, zde konkrétně na Irsko, není v českém prostředí tak častá. Jak zmiňuje Nešpor (Nešpor 2002: 21), větší tradici zde má zkoumání reemigrace „Čechů“¹ z Volyně, Bulharska či rumunského Banátu. Já bych chtěla postihnout téma migrace domů jako završení určité životní zkušenosti. Návrat proto rozdělují do dvou etap, kdy tou první je samotné rozhodnutí se k návratu, jeho ne/plánování a druhou etapou je následný návrat osob do jejich původního prostředí.

¹ Je otázkou širší diskuze, zda je vhodné tuto skupinu lidí nazývat jako Čechy, proto zde užívám uvozovky.

Proč jsem si zvolila zrovna toto téma a ne jiné? Za prvé shledávám přitažlivou samotnou problematiku migrace. Líbí se mi, že se určitým způsobem dotýká všech vrstev společnosti, a že je stále aktuální, neboť lidé stále někam cestují, utíkají či se stěhují. Dalším, zřejmě nejvýraznějším důvodem byla skutečnost, že v oblasti mého bydliště žije určitá skupina lidí, kteří zkušenost s pracovní migrací v Irsku mají. V době výběru tématu mé bakalářské práce jsem si uvědomila, že většina těchto lidí, o kterých jsem věděla, se právě vrací, nebo už se vrátila zpět do České republiky. Pojala mne zvědavost, zda se jedná o pouhou souhru náhod, či zda má jejich návrat podobného jmenovatele. V neposlední řadě mě při výběru tématu jistě ovlivnil i fakt, že jsem se na jedno léto sama pracovní migrantkou v Irsku stala.

Hlavní data k mému výzkumu byla získávána skrze hloubkové individuální rozhovory s informátory. S většinou z nich jsem se sešla v srpnu 2015, několik rozhovorů bylo doplněno v březnu 2016.

Své informátory představím a vše, co se týká mnou provedeného výzkumu, odtajním v části o metodologii. Ta se objeví hned na začátku práce. V další části se budu na chvíli věnovat okolnostem odchodu migrantů do cílové země a pokusím se tak uvést čtenáře své práce do kontextu doby. Následovat bude kapitola rozebírající návratovou migraci z teoretičtějšího hlediska a představí koncepty některých autorů zabývajících se tímto tématem. Má práce vyvrcholí představením výsledků vycházejících z analýzy provedeného výzkumu.

1.1 Cíl práce

Jak jsem již nastínila, akt návratu jsem si rozdělila do dvou dimenzí, a sice rozhodnutí se k návratu a následný návrat do české společnosti. Cílem práce je proto odhalit důvody, které ovlivnily rozhodnutí českých pracovních migrantů v Irsku vrátit se zpět do České republiky a zjistit, jak následný návrat do české společnosti probíhal.

Skrze rozhovory s informátory jsem pátrala po odpovědích na otázku, zda jejich pobyt v Irsku kopíroval pouze ekonomický boom země, a zda tedy jejich návraty souvisely s ekonomickou recesí, nebo se jednalo o jiné důvody.

Vzhledem k tomu, že chci motiv návratu zpět pochopit jako završení celého procesu a v celé jeho komplexnosti, zajímal mne také osobní náhled informátorů na jejich zkušenost. Proto jsem se jich ptala, zda byly jejich představy, s kterými do cizí země odjeli, naplněny, jak moc je ta zkušenost dle jejich názoru změnila, nebo zda mají pocit, že naopak okolí změnilo názor na ně. Mimo jiné mne také zajímalo, zda se tito lidé domnívají, že přinášejí do společnosti něco nového, zda své zkušenosti po návratu zpět nějak zúročili, a jestli si myslí, že s nimi mohou něco změnit.

2 PŘEDSTAVENÍ VÝZKUMU

Ze všeho nejdříve se pustím do představení povahy svého výzkumu, popíši jeho průběh a metody, které jsem využila. Nezapomenu samozřejmě ani na ty nejdůležitější, tedy na aktéry, jejichž příběhy se prolínají celou prací. Konám tak proto, neboť právě výzkum je pro mou práci nejpodstatnější. Navíc jsem se rozhodla při prezentaci mnou použitých metod inspirovat Silvermanem popisovanou formou přirozené historie, tedy osobnějším popisem (Silverman 2005: 305 – 308) a věřím, že díky ní napomůžu následně lepší obrazotvornosti a orientaci v textu.

2.1 Metodologie

Již při počátečním přemýšlení nad mou bakalářskou prací jsem věděla, že metody, skrze které budu svá data vytvářet, budou metodami kvalitativního výzkumu. Jejich užití je vhodnější ve vztahu k mému tématu. Můj přístup by se dal, dle Jana Hendla, nazvat případovou studií s biografickými prvky (Hendl 2005: 104 - 117), neboť se zaměřuji na určité aspekty konkrétního případu, tedy návratu českých pracovních migrantů z Irska zpět do ČR a důraz kladu na emic perspektivu, neboli vlastní pohled vypravěčů. Informace od informátorů jsem získávala skrze hloubkové individuální rozhovory, které, jak už jsem zmínila, byly provedeny v srpnu 2015 a březnu 2016. Např. dotazníkové šetření nebo jiné metody, které by bylo v této situaci možné využít, jsem nezvolila, neboť se mi zdálo, že právě skrze rozhovory získám nejautentičtější a nejpodrobnější informace. Konkrétně fokusní skupiny by mohly být pro mou práci také dobře použitelné, neboť mohou, v některých případech, vytvářet validnější data. U nich jsem se ovšem obávala, že by se ve skupině mohl vytvořit „mluvčí“, kterému by ostatní přikyvovali. Někteří informátoři by také v přítomnosti jiných lidí mohli určité informace z nejrůznějších důvodů zamlčet (Toušek 2012: 74 – 76).

2.1.1 Informátoři

Své informátory, kterými byli lidé s alespoň roční zkušeností s prací v Irsku, jsem získávala několika způsoby. Jednou z klíčových informátorek byla má známá, na kterou jsem měla již před započítím výzkumu kontakt. Nebylo pro mne tedy nijak komplikované ji oslovit a požádat o rozhovor. Jiným případem byl muž, o kterém se v místě mého bydliště říkalo, že mnou zkoumanou zkušenost má, ovšem já sama jsem se s ním neznala, tudíž jsem neměla možnost ho přímo kontaktovat. Skrze dotazování jsem sehnala člověka, který měl kontakt na jeho maminku, a ta mi následně pomohla se s hledaným spojit. Dalším způsobem získání informátorů mi byla tzv. metoda sněhové koule (anglicky snowball sampling), někdy též označovaná jako řetězový nebo referenční výběr. Metoda je založena na získání dalších informátorů na základě doporučení či zprostředkování kontaktu. Bývá využívána pro výzkum špatně identifikovatelných a dostupných populací (Toušek 2012: 58 – 59). Z toho důvodu byla zvolena jako další způsob shánění mých informátorů, neboť žádné kompletní statistiky lidí, kteří pracovali v cizí zemi, se v České republice neevidují (Mašková 2009: 40 - 42) a bez identifikace pomocí jiného člověka by bylo komplikované takové lidi objevit. Tato metoda má ovšem i své výrazné limity. Při řetězovém výběru totiž hrozí, že budeme zkoumat lidi z jedné sociální sítě s podobnými zkušenostmi a k saturaci, neboli nasycení vzorku, dojde velmi rychle. Výpovědi informátorů si proto mohou být až moc podobné a mohou reprezentovat jen určitou skupinu lidí (Toušek 2012: 47 a 59). Uvědomuji si, že tento problém se částečně dotýká i mé práce. Projevuje se např. v ne moc různorodé věkové škále informátorů. Ze snahy o větší rozmanitost skupiny jsem proto ještě napsala výzvu na internetovou sociální síť, na níž se mi přihlásily další dvě informátorky. V případě jedné z nich jsem musela posunout hranici mnou stanovené doby pobytu směrem dolů, na méně než rok. Tím se tudíž oživil můj už celkem saturovaný vzorek. Objektem kritiky mého výzkumu by mohla být také genderová nerovnost skupiny, neboť jsem provedla rozhovor s větším počtem mužů, než žen. V tomto případě se může podbízet myšlenka, zda to není způsobeno větším počtem pracovních migrantů – mužů. To ovšem nemohu potvrdit, ani vyvrátit, neboť, jak už bylo řečeno, žádná taková statistika

neexistuje. Sama jsem oslovila podobný počet mužů a žen, několik žen však rozhovor odmítlo.

Je také dobré zmínit, že většina mých informátorů pochází z jedné oblasti, a sice z Karlovarska. Můj výzkum se tak zaměřuje na konkrétní případ, na specifickou skupinu lidí a je možné, že výpovědi či věková struktura lidí z jiné oblasti by se mohly lišit.

Celkem jsem tedy během srpna 2015 a března 2016 provedla jedenáct rozhovorů. V sedmi případech byli informátory muži, ve zbylých čtyřech případech ženy. Věkové rozmezí se pohybovalo mezi 22 a 45 lety, doba pobytu v Irsku od šesti měsíců po deset let. Většina informátorů žila a pracovala po celou dobu svého pobytu v Irsku buď přímo v hlavním městě Dublinu, nebo v jeho okolí. Jedna informátorka pobývala na venkově na severu země. Informace o všech informátorech shrnuje Tabulka 1.

Tabulka 1: Přehled informátorů

<u>Jméno</u>	<u>Věk</u>	<u>Délka pobytu</u>	<u>Časové rozmezí</u>
Luděk	38 let	7 let	2002 – 2009
Tibor	35 let	10 let	2002 – 2012
Marie	37 let	10 let	2004 – 2014
Martin	37 let	5 let	2008 – 2013
Hynek	33 let	7 let	2004 – 2011
Radek	45 let	4 roky	2000 – 2004
Klára	39 let	3 roky	2001 – 2004
Štěpán	32 let	6 let	2003 – 2009
Pavel	35 let	10 let	2002 – 2012
Mirka	24 let	3 roky	2012 – 2015
<u>Martina</u>	<u>22 let</u>	<u>půl roku</u>	<u>2014 - 2015</u>

Zdroj: Vlastní vypracování

2.1.2 Rozhovory

Poté, co oslovení lidé svolili, že se stanou součástí mého výzkumu, došlo na řadu domlouvání samotného provedení rozhovoru. Důležité pro mne bylo, aby se informátoři při rozhovorech cítili co nejpohodlněji, nic je neznervózňovalo nebo nikam nespěchali. Nechtěla jsem provádět výslech, ale poslouchat vyprávění. Záměrem bylo dosažení co největší autentičnosti jejich výpovědí, nijak je nevytrhávat z kontextu. Proto jsem místo a čas konání rozhovoru nechávala na informátorech a snažila se jejich návrhům maximálně přizpůsobit. Nejčastěji mne zvali k sobě domů nebo na zahrádku, dva rozhovory se uskutečnily u mě doma a dva v kavárně, vybrané taktéž dotazovanými.

Před započítím samotného rozhovoru jsem vždy představila sebe, svou bakalářskou práci a ve většině případů i obor sociální a kulturní antropologie a jím využívané metody. V několika případech totiž informátory můj způsob získávání informací překvapil. Čekali prý, že jim předložím seznam otázek (ač byl předem avizován rozhovor). To já se spíše obávala, zda nebude mít někdo problém s nahráváním rozhovoru na diktafon. Avšak po objasnění důvodů, kvůli kterým tak konám – tedy autentickému zachycení rozhovoru a následnému přepisu, a také po zaručení anonymizace výstupů, nikdo nic nenamítal. Naopak mne až udivila otevřenost a ochota některých informátorů.

Původním plánem bylo provést hloubkové individuální rozhovory s minimem strukturace, kde by byl hlavní důraz kladen na naraci informátorů. Při konkrétní přípravě jsem však usoudila, že je dobré určitou osnovu rozhovoru promyslet, vypracovat a v jeho průběhu se jí přidržovat, jak radí Laco Toušek (Toušek 2012: 64 - 65). Nakonec byly tedy provedeny polostrukturované rozhovory, které se snažily udržet si narativní povahu. I když je pro tuto práci nejdůležitější problematika návratu, informátory jsem žádala, zda by mi mohli vyprávět celý svůj příběh, tedy již od svého odjezdu do Irska. Doufala jsem, že tak lépe pochopím okolnosti a kontext vedoucí k návratu, a že to pomůže i informátorům dostat se do tématu, rozpomenout se a třeba se i lépe rozmluvit. Jak zmiňuje i Gmelch (Gmelch 1980: 140), při pouhém dotázání se, proč se migrant vrátil, hrozí, že lidé budou mít tendence zredukovat širší škálu důvodů

na jeden či dva, které se jim zdají nejpodstatnější. Na počátku rozhovoru jsem všechny informátory oslovila podobnou větou.

„Chtěla bych tě² poprosit, zda bys mi mohl/a vyprávět svůj příběh. Proč jsi odešel/a do Irska za prací, jak to tam probíhalo, a jak jsi se pak zase vrátil/a zpět. Od začátku až do konce.“

Po této výzvě již začali vyprávět informátoři. Snažila jsem se, abych do příběhu vstupovala co nejméně a pouze ho směřovala. Počet mých otázek a vstupů se lišil rozhovor od rozhovoru. Některým informátorům nedělalo problém mluvit samostatně a dlouze, některých jsem se musela více doptávat. Frekvence mých dotazů vždy houstla k závěru vyprávění, kdy jsem se snažila od aktérů výzkumu zjistit maximum k tématu jejich návratu zpět do České republiky. Rozhovor usiloval o to, aby byl co nejvíce chápajícím, jak to popisuje Jean-Claude Kaufmann, tedy dynamickým a empatickým (Kaufmann 2010: 23). Proto jsem se snažila informátorům dávat najevo, že mě obsah jejich vyprávění opravdu zajímá, povzbuzovat je, smát se jejich vtipům nebo s nimi jinak interagovat. Jejich výpovědi jsem se snažila prohloubit používáním tzv. probingů neboli sondování, což je metoda, jejíž „cílem je získat komplexnější a zevrubnější odpovědi na otázky kladené respondentovi/informátorovi“ (Toušek 2012: 70). Ač jsem se snažila, musím uznat, že se mi to ne vždy dařilo a občas jsem měla tendence sklouzávat trochu ke stylu mluvy informátorů.

Délka dotazování se lišila v závislosti na informátorech. Nejkratší rozhovor trval čtyřicet minut, ten nejdelší pak hodinu a padesát minut.

Uvědomuji si, že někteří informátoři mohli ve svých výpovědích určité skutečnosti zamlčet, neúmyslně opomenout, nebo si je, vzhledem k časovému odstupu, prostě už nepamatují. Sama jsem tak při svém výzkumu zaznamenala rozdílný popis podobné situace, kdy jeden informátor vypověděl:

„S prací jsem byl moc spokojenej, do práce jsem se těšil, protože jsem mohl jezdit na výlety, jak jsem jezdil s tou dodávkou, viděl jsem třeba ty tuleně, co tam jsou...“ (Luděk)

² Všichni informátoři mi nabídli tykání.

Zatímco jiná informátorka vypověděla takto:

*„...jezdil mezi těma fabrikama. A to dělal on. Proto oni ho furt všichni naháněli. Tam maso teplalo na teple a on v r**i, protože se zakecal nebo zakoukal na tuleně, lachtany nebo co to tam koukal.“ (Klára)*

Já však nechtěla zjistit „jak to opravdu bylo“, nýbrž odhalit náhled aktérů na jimi prožité zkušenosti. Proto, ač podobné rozdíly ve výpovědích zaznamenávám, nepřikládám jim v mé práci významnou váhu. Každý informátor prostě nahlíží na určitou skutečnost trochu jinak.

2.1.3 Zpracování a analýza dat

Ze všech rozhovorů byl pořízen zvukový záznam a následně byly kompletně přepsány v programu na přepis dat F4 (Dresing, Pehl, Schmieder 2015: 48). Se záměrem zachování již tolikrát zmiňované autentičnosti byla použita metoda doslovné transkripce (Hendl 2005: 208), skrze kterou byly do písemné podoby převedeny všechny mluvené projevy zaznamenané na nahrávce, včetně smíchu, intenzity projevu, vatových slov nebo přeřeknutí. Text tedy nebyl nijak upraven, očištěn od dialektu ani chyb ve větné skladbě.

Přepisy rozhovorů byly následně zpracovávány a analyzovány pomocí programu MAXQDA, který je vyvinut speciálně pro analýzu kvalitativních dat (Hejnal a Lupták 2015: 105). V něm jsem si vytvořila kódy dle témat svého výzkumného zájmu a skrze ně pak informace třídila. Abych dosáhla cílů své práce, hledala jsem ve zpracovaných datech pravidelnosti a podobnosti.

Záměrně jsem si před započítím rozhovorů, ani v průběhu výzkumu nestanovila žádné hypotézy, abych se vyvarovala případnému směřování k potvrzení jejich správnosti. Obávala jsem se, abych pod jejich tlakem určitým způsobem nenutila své informátory k jejich odsouhlasení a raději se nechala překvapit výpověďmi aktérů.

Všetchna jména informátorů citovaných v této práci jsou vymyšlená. Stejně jsem se rozhodla anonymizovat i jména jejich nejbližších příbuzných a další data, skrze která by bylo možné informátory teoreticky identifikovat.

3 UVEDENÍ DO KONTEXTU ANEB PROČ IRSKO

Než se začneme věnovat samotnému návratu migrantů, ráda bych čtenáře své bakalářské práce uvedla do kontextu a představila několik argumentů, proč vlastně vůbec lidé do cizí země za prací vyjíždějí a stále vyjíždějí, a proč si v tomto případě vybrali/vybírají právě Irsko. Vždyť aby se mohli vrátit, musí nejprve odjet.

3.1 Keltský tygr

Irsko bylo v důsledku nejrůznějších historických peripetií převážně zemědělsky orientovanou zemí, což se výrazně nezměnilo ani po osamostatnění se od Velké Británie. Většina průmyslových podniků byla koncentrována v severní části ostrova, čehož je důkazem např. fakt, že velebný Titanic byl zkonstruován v Belfastu. Nízká míra industrializace a konkurenceschopnosti byla připisována výrazné závislosti na Velké Británii. Určitým způsobem politické emancipace Irska měla být politika protekcionismu a nevstřícné atmosféry vůči zahraničním, převážně britským, investicím. Ta se ovšem nesetkala s úspěchem, a naopak tlumila ekonomický vývoj státu. Proto Irsko např. téměř nezaznamenalo poválečný³ ekonomický boom, jak se to dělo v ostatních zemích západní Evropy. Ani vstup do Evropského hospodářského společenství (EHS) v roce 1973 neměl na irskou ekonomiku zpočátku výrazný pozitivní vliv, v jistých sférách se projevíly dokonce dopady negativní, to když třeba muselo Irsko zpřístupnit ostatním státům EHS své výlučné ekonomické zóny na moři. Ještě v roce 1988 tak časopis *The Economist* mohl Irskou republiku označit za „nejchudší z bohatých“ států západní Evropy (Šlosarčík 2015: 16).

Situace se začala výrazně měnit počátkem devadesátých let dvacátého století. Na úrovni Irska i Evropské unie (v té době se formující z EHS) proběhly určité strukturální změny, ukončena byla parita irské a britské libry, Irsko se stalo výrazným příjemcem unijní kohezní politiky. Ač se to zprvu nezdálo, členství v EHS, potažmo EU, bylo pro Irsko nakonec pozitivem, když mu

³ Myšleno po druhé světové válce.

pomohlo vymanit se z vlivu Velké Británie a nasměřovat se na celý prostor Evropy. Tempo růstu irského HDP se výrazně zvýšilo přílivem zahraničních investic, které místní vláda nejen podporovala, ale sama je i intenzivně vyhledávala. Irsko se tak stalo vhodným vstupním prostorem zahraničních investorů do prostoru EU, čemuž napomáhala nejen jeho poloha, či praktické používání angličtiny, což bylo výhodné pro investory z USA, ale hlavně nízké zdanění příjmu právnických osob. V určité době zde sídlily firmy jako Microsoft, Apple či Google (Šlosarčík 2015: 19). Těm se hodila absence sporů s tradičními odbory, které se v Irsku kvůli nízké industrializaci země většinou nevytvořily. Poprvé v historii Irska přestali lidé emigrovat pryč, ale naopak začali v hojném počtu přicházet. Určitý vliv na transformaci v „keltského tygra“ mělo také uvolnění vztahů se Severním Irskem (Broulím 2012: 19). Lze tak s nadhledem říci, že Irsko začalo zúročovat své původní limity.

Éru tzv. keltského tygra, tedy výrazného ekonomického růstu Irska, lze dle nejrůznějších autorů členit do několika období (Broulím 2012: 16). Ivo Šlosarčík ho např. člení na dvě části. Prvním je již popsané období devadesátých let, druhé období, přibližně od roku 2001, nazývá „Keltský tygr 2.0“. To se od prvního lišilo hlavně tahouny ekonomického růstu země, jimiž už nebyly převážně zahraniční investice, ale hlavně domácí spotřeba a vzestup stavebního průmyslu (Šlosarčík 2015: 20).

Ekonomický boom byl tedy logicky pull faktorem, který přitahoval mnoho aktérů. Rozvíjející se pracovní trh si začal žádat více pracovníků, než mohlo Irsko nabídnout. Příchozí pracovníky zase lákaly vyšší mzdy a kvalitnější život. Irské „období hojnosti“ skončilo s příchodem globální ekonomické krize v roce 2008.

3.2 Ztráta pracovních podmínek v ČR

Důvodem odchodu za prací do cizí země, tedy push faktorem, byla často nespokojenost s pracovním trhem v místě bydliště. Více než polovina mých informátorů uvedla, že práci v zahraničí začala hledat z důvodu nepříznivého platového ohodnocení v jejich tehdejší zaměstnání, nedostatku pracovních

míst v okolí jejich bydliště, či neschopnosti najít si smysluplné dlouhodobější zaměstnání. Příkladem může být následující výpověď:

„Do práce jsem chodil, ale žádný výdělek, žádný posun. No a ke konci jsem dělal ve fitku za barem. To jsem dělal tak, že jsem byl tejdén tam a tejdén na pracáku vždycky. Takže to jsem si vydělal kolik. Osmičku měsíčně. To bylo na nic, že jo. A když jsem tam vždycky byl, jsem tam seděl dvanáct hodin, že jo. A člověk o sobě přemýšlí, jestli ho to vůbec někam posune. Tak jsem si říkal, takhle asi skončit nechci, že jo.“ (Hynek)

Z mnou provedených rozhovorů jsem vypožorovala, že v oblasti, z které pochází většina mých informátorů, bylo jedním ze spouštěčů pracovní migrace zrušení velkého místního zaměstnavatele. Jednalo se o větší masokombinát na Karlovarsku, který zanikl na přelomu let 1999 a 2000. Podnik se dostal do potíží po jeho odkoupení společností Satrapa, v čele s nechvalně známým fotbalovým bossem Františkem Chvalovským⁴. Toto období popisuje jeden z informátorů:

„Jakmile začla ta privatizace tadytoho podniku, tak...dá se říct, že ty veškerý masokombináty tady byly vytunelovaný. Tadytěma, co to zprivatizovali, úplně doslova. Takže prakticky řezníci tady přišli o práci. Tady vznikly potom akorát ty soukromý, jenže, to bylo málo poptávky, protože tady bylo 250 řezníků, vid', takže kam?“ (Radek)

V té době se na trhu objevila agentura zprostředkující českým občanům práci v Irsku, toho času země v největším ekonomickém rozkvětu. V začátcích se agentura zaměřovala právě na řezníky, proto mohli šance využít výše zmínění lidé. Ti poté, co se v nové zemi zabydleli a zjistili, jak to tam chodí, začali sami zprostředkovávat práci svým známým, o čemž vypovídá následující citace:

„S agenturou byly nějaký problémy (...) proto se tam Klára nějak domluvila s Columem a začali to organizovat tak, aby to bylo prostě bez agentury, ty lidi, co přijdou další, protože je to vyjde levněji, tu firmu.“ (Tibor)

⁴ <http://euro.e15.cz/archiv/masokombinaty-krachuji-i-bez-nakaz-811491>

Proto téměř všichni mí informátoři začínali v Irsku pracovat v masném průmyslu, i když většina z nich takovou zkušenost v Čechách neměla.

3.3 Vstup do EU a další aspekty

Vstup České republiky a ostatních států do Evropské unie v roce 2004 samozřejmě proces migrace za prací výrazně zjednodušil. A i v tomto případě bylo Irsko zpočátku lákavější cílovou destinací, neboť se rozhodlo nevyužít možnosti přechodných období na volný pohyb pracovních sil, a otevřelo tak zájemcům svůj pracovní trh ihned po rozšíření EU v roce 2004⁵. V praxi to znamenalo, že příchozí uchazeči o práci už si nemuseli zajišťovat pracovní povolení, neboli tzv. zelenou kartu. Pro porovnání, některé státy si přechodná období naopak prodlužovaly, např. Německo zpřístupnilo svůj pracovní trh občanům ČR až v roce 2011⁶.

Další motivací pro vycestování, byť už ne ekonomickou, byl bezesporu fakt, že hlavním používaným jazykem v Irsku je angličtina, jejíž znalost je v dnešním světě velmi důležitá. Několik dotazovaných se zmínilo také o přitažlivosti irské přírody. Jako příklad opět uvádím citaci:

„Když nad tím přemýšlím, já umím jenom tu němčinu, naučil bych se tu angličtinu, vyrazil bych někam do světa (...) Irsko mě jako vždycky fascinovalo, jak je to zelený ostrov, ta příroda...i ty lidi, jak jsou přátelský a to z toho vyprávění, co jsem znal.“ (Štěpán)

⁵ http://www.mzv.cz/dublin/cz/viza_a_konzularni_informace/podminky_pro_vstup_do_zeme/podminky_pro_vstup_a_pobyt_v_zemi.html

⁶ <https://portal.mpsv.cz/eures/podminky/nemecko/>

4 NÁVRATOVÁ MIGRACE

Pro potřeby mé práce není důležité uvádět zde všechny obecné migrační teorie a směry, které byly kdy diskutovány, neboť by s mým tématem neměly mnoho společného. Proto se zaměřím rovnou na samotnou návratovou migraci a s ní spojované teorie a pokusím se je komplexně představit a zhodnotit.

Co je vlastně návratová migrace? Dle názvu je samozřejmě zřejmé, že hlavním obsahem tematiky je návrat lidí do původního prostoru, který opustili. Lze ho ovšem více specifikovat? Mnoho publikací definuje a člení návrat nejrůznějšími způsoby. Zásadní pro studium návratové migrace je, kdo se vrací, odkud a kam, co takový člověk v zemi, kterou opouští, vykonával, z jakého důvodu tam byl, co ho táhne zpět do země původu nebo také zda se vrací dobrovolně, či je jeho návrat řízen státem.

Přibližně do dvacátého století byla migrace považována za jednostranný pohyb a s návratem zpět se moc nepočítalo (Gmelch 1980: 135). To se s vývojem techniky i postupnou globalizací začalo posléze měnit, ve vědeckých kruzích však návrat dlouhou dobu nebyl brán za plnohodnotnou etapu migračního cyklu. Během širšího ustanovování problematiky se vyskytlo mnoho termínů, s nimiž byla návratová migrace spojována, nebo jimiž byla, či možná ještě někdy je, také nazývána. K takovým termínům, kterým byl většinově přisuzován podobný význam, nebo byly dokonce považovány za synonyma, patří odtoková migrace (reflux migration), domů směřující migrace, proud návratu, druhá migrace nebo např. retromigrace. Nejvíce se však uchytilo právě pojmenování návratová migrace. Tu je pak možné nejrůzněji rozlišovat dle okolností důvodu původní migrace. Mohlo se se jednat o státem řízenou migraci neboli repatriaci, migraci z důvodu nestabilní politické situace v zemi původu, migraci z důvodu etnických vazeb, náboženství, ekonomickou migraci apod. (Gmelch 1980: 136).

Autoři knihy *Coming Home?* pojmenovávají tři typy návratů, a sice návrat představovaný/plánovaný, provizorní a repatriční. Do představovaného řadí hlavně uprchlíky, kteří návrat plánují, až to bude možné. Provizorní návrat je, dle nich, činnost migrantů, kteří se nastálo vrátit nechtějí nebo nemohou a své příbuzné v zemi původu pouze navštěvují. Třetí typ pak popisuje konečný

návrat do země původu, který bývá často řízený a organizovaný (Long and Oxfeld 2004: 1 – 15). Příkladem repatriace v českém prostředí je například organizovaný návrat bulharských studentů z Československa zpět do vlasti v první polovině 20. století (Avramová 2009: 6).

Dalšími příbuznými koncepty, které se také dotýkají problematiky návratu, je reemigrace a cirkulární migrace. Reemigrace odkazuje k návratu převážně historických emigrantů zpět do vlasti. Zkoumání jejich osudů má v české etnologii poměrně velkou tradici. Týká se hlavně reemigrantů z ukrajinské Volyně, rumunského Banátu a Bulharska, kde se velké pozornosti těší obec Vojvodovo (Jakoubek 2010: 211). Cirkulární migrace se váže k migrantům vracejícím se pravidelně na jedno místo, případně pohybujícím se mezi několika místy např. z důvodu sezónních prací, konkrétně třeba za sběrem ovoce (Gmelch 1980: 136).

Já se, s ohledem na svou práci, nejvíce přikláním k tvrzení z knihy *Exploring Contemporary Migration*, že za aktéry návratové migrace jsou ve většině případů považováni lidé opouštějící svou zemi na určitou dobu převážně z ekonomických důvodů (Boyle, Halfacree and Robinson 1998: 35). Autoři Dustmann a Weiss v souvislosti s návratovou migrací také zdůrazňují dočasnost a tvrdí, že v jimi popisované podobě je typická hlavně pro Evropu. Dále podtrhují dobrovolnost rozhodnutí, neboť dle nich všechny kroky konají migranti převážně z vlastní vůle (Dustmann and Weiss 2007: 238).

Důležité je pro specifikaci návratové migrace také chápání času a prostoru. Totiž, že doba, po kterou lidé v cizích zemích pobývali, může ovlivnit to, jak se později zařadí do struktury společnosti. Toto zařazení je ovlivněno rovněž faktem, zda se migrant vrací z městského či venkovského prostředí a kam se vrací. K tomu se vztahuje dichotomie jádra a periferie, která městské prostředí, tedy jádro, a periferii neboli venkov, považuje za úplně rozdílné světy (Cassarino 2004: 259 – 261).

I aktéry návratové migrace je možné dělit a členit. Gmelch definuje tři typy navrátilivších se migrantů, kdy první jsou tací, kteří dočasnou migraci plánovali hned od začátku, druzí ti, co zamýšleli v cílové zemi zůstat, byli však nuceni se vrátit z jimi neovlivnitelných důvodů, a do třetí skupiny řadí migranty,

kteří návrat taktéž neplánovali, byli ale neúspěšní, a tak se vrátili domů. V této souvislosti je zmiňována i tzv. „ideologie návratu“, vztahující se k lidem, kteří svůj návrat plánují, neustále ho však odkládají (Gmelch 1980: 138). Jiné rozdělení člení navrátilivší na ty, co se vrátili z důvodu neúspěchu začlenit se do společnosti hostitelské země kvůli předsudkům a stereotypům, s kterými se tam setkávali. Další jsou tací, co se vrátili prostě proto, že naplnili své cíle, stanovené už před odjezdem za prací (takový návrat je nazýván jako konzervativní). Nejdynamičtější je, dle tohoto rozdělení, návrat, skrze nějž přinášejí migranti do své původní společnosti inovace, díky kterým dosahují úspěchů. Takoví lidé věří, že jsou nositeli určité změny. Posledním typem je návrat lidí důchodového věku do míst svých původních bydlišť, kde chtějí strávit stáří (Cassarino 2004: 257 – 259).

4.1 Klasické teorie a přístupy ve vztahu k návratové migraci

Klasické přístupy jsou mnohými autory kritizovány především za to, že se zaměřují vždy pouze na určité hledisko vedoucí k návratu, postrádají provázanost jednotlivých aspektů a samotný návrat pro ně vlastně není příliš podstatný. Zmiňována bývá i nedostatečnost teoretické literatury k tématu návratové migrace (Long and Oxfeld 2004: 2). Přesto jsem se rozhodla některé přístupy stručně představit, dotknout se jejich limitů a zmínit případnou blízkost mému tématu. Nemohu však přijmout za vlastní ani jeden z popsaných přístupů, neboť souhlasím s tím, že návrat je zapříčiněn souhrnem mnoha okolností.

4.1.1 Ekonomické přístupy

Ve vztahu k návratu se ekonomické přístupy orientují hlavně na peníze, v tomto případě tedy na mzdy. Předpokládají, že migranti opouštějí své domovy pouze a jedině z ekonomických důvodů, konkrétně např. kvůli finanční tísní, nespokojenosti s platovým ohodnocením nebo dluhům. V cílové zemi jsou naopak očekávány platy tak dobré, že umožní i vytvoření velkých úspor.

Nejvýraznějšími ekonomickými přístupy dotýkajícími se tématu návratu jsou neoklasický ekonomický přístup a nová ekonomie pracovního trhu. Stejně

jako některé další přístupy, které zmíním později, i tyto nahlízejí na návrat z perspektivy úspěchu a neúspěchu. Pro neoklasický ekonomický přístup je návrat do zdrojové země jednoznačnou prohrou, neboť to znamená, že migrant nebyl schopen dosáhnout toho, kvůli čemu odjel, tedy lepšího ekonomického zajištění. Dle logiky tohoto přístupu by přece jinak neměl k odjezdu důvod, kdyby se mu dostávalo požadovaných zdrojů. Zato nová ekonomie pracovního trhu se dívá na návrat úplně obráceně. Chápe ho jako logický výsledek promyšlené strategie a je pro ni jasným úspěchem. Skutečnost, že se migrant může vrátit domů, znamená, že už splnil svůj původní plán, tedy že vydělal potřebné peníze (Cassarino 2004: 255 – 257).

Proti prvnímu zmiňovanému přístupu je možné namítnout, že návrat neúspěšných není pravděpodobný z důvodu určité neochoty si svůj neúspěch přiznat, a dále proto, že pokud je někdo opravdu neúspěšný, tak nejspíše nemá prostředky na návrat domů. Naopak u úspěšných nelze předpokládat, že by se chtěli svých dobrých pozic, a z nich pramenících příjmů, lehce vzdát. Z praktického hlediska pak jednoduše nelze tvrdit, že by existovali pouze neúspěšní či úspěšní. Většina navrátilivších se pohybuje někde mezi těmito kategoriemi (Gmelch 1980: 141 – 142).

4.1.2 Transnacionalismus

Teorie transnacionalismu se začaly rozvíjet s postupnou zvětšující se pozorností věnovanou problematice globalizace (Henig 2007: 94). Ve vztahu k návratové migraci se snaží porozumět silným sociálním a ekonomickým vazbám mezi migranty v hostitelské zemi a jejich blízkými v zemi původu. Na rozdíl od jiných teorií totiž nepředpokládá jejich narušení po odchodu migrantů do cílové země. Tento vztah je posilován skrze pravidelné návštěvy domovských zemí, propojení se váže také ke společné etnicitě či náboženství. Z ekonomického hlediska jsou migranti s domovskými zeměmi poutáni skrze remitence, což jsou finanční prostředky, které migranti posílají domů svým blízkým (Henig 2007: 95). Významnými konceptuálními rámci v této oblasti jsou koncepty transnacionálních identit a transnacionální mobility. První zmíněný se zaměřuje na kombinaci příslušnosti k domovské zemi a postupně se vyvíjející náklonosti k zemi současného pobytu. Dle transnacionalistů tak vznikají tzv.

duální identity, tedy stav, kdy člověk cítí příslušnost ke dvěma společnostem. Koncept transnacionální mobility odkazuje právě k častým návštěvám domovské země, skrze kterou si migrant připravuje prostředí ke svému návratu. Návrat ovšem nemusí být z perspektivy transnacionalismu doživotní a je možné, že po delší době se navrátní přemístí do jiné země (Cassarino 2004: 261 – 264). Významným autorem zaměřujícím se na vztah témat transnacionalismu a migrace je Arjun Appadurai, americký antropolog indického původu. Ten se soustředí na globální toky, projevující se v jednotlivých rovinách, od šíření identit, technologií nebo mediálních obsahů, které jsou samozřejmě propojeny i s pohybem lidí (Tošner 2012: 304).

Pro transnacionální teorii je podstatný také koncept diaspory. V jejím kontextu ztrácí svůj původní negativní význam spojený s nuceným rozptýlením určité populace po světě (nejznáměji s Židy). Z pohledu transnacionalismu se jedná o transnacionální rozptýlené etnické skupiny mající skupinové vědomí vázané k původní domovině, kam věří, že se jednou vrátí. Diaspora může mít sociální formu, čímž se myslí udržování vztahů, dále formu vědomí, která je chápána jako způsob konstituování identity, může být určitým typem kulturní reprodukce, což by byl např. přenos určitého prvku z jedné země do druhé, a také politické orientace (Hanus 2009: 13-14).

Transnacionální pohled nejen na návratovou migraci by nebyl možný bez existence globálního systému národních států, který jeho existenci podporuje (Cassarino 2004: 264).

4.1.3 Teorie migračních sítí

Teorií blízkou myšlenkám transnacionalismu je teorie migrační sítí. Migrační toky se v ní odehrávají v rámci interakcí, jejichž je migrant aktivním subjektem. Migrační síť je chápána jako „množina interpersonálních vztahů, jež spojuje migranty v cílových prostorech a jejich původní komunity v jejich zdrojových zemích příbuzenskými a přátelskými pouty“ (Drbohlav a Uherek 2007: 132). Může se jednat o systémy, jež snižují citovou, ekonomickou a sociální investici vloženou do migrace, jinými slovy systémy, skrze které si migranti a jejich blízcí v domovských zemích vypomáhají. Tyto vztahy jsou

nazývány principem komplementarity, neboli vzájemným doplňováním se (Cassarino 2004: 265 – 267). Dále na ně lze nahlížet jako na systémy sociálních vztahů ovlivňující postmigrační chování, nebo také integrační strategie v zemi původu. Mohou sloužit jako tzv. „risk - diverzification model“, skrze který si rodiny zajišťují ekonomické zajištění tím, že rozesílají své členy do nejrůznějších zemí. Kdyby, např. ekonomicky, selhal jeden člen, může ho tak zastoupit jeho příbuzný v jiné zemi (Drbohlav a Uherek 2007: 132).

Samotná existence migrační sítě může být také důvodem ke vzniku migrace, neboť je díky ní jednodušší se do cílové země dostat. Následně může působit na migranty jak pozitivně, tím, že si její členové navzájem vypomáhají, tak také negativně, neboť členství v takové síti může migranty poněkud izolovat od okolního světa (Drbohlav a Uherek 2007: 138).

4.2 Konkrétní teorie a přístupy

Myšleno obecně, skupiny navrátilců jsou opravdu extrémně heterogenní a není možné je charakterizovat pouze jednou výše zmíněnou teorií. V současné době povahu návratu jistě ovlivňuje také vývoj technologií, díky kterým je cestování jednodušší, levnější a přístup k informacím snazší. Návrat je tak potřeba komplexně chápat jako akt, na který se člověk nějakou dobu připravuje, a který po uskutečnění dále ovlivňuje životy aktérů.

4.2.1 Mobilizace zdrojů a připravenost – Cassarino

V reakci na limity některých teorií věnujících se návratové migraci zpracoval Jean-Pierre Cassarino vlastní teorii osvětlující návrat migrantů zpět do země jejich původu. Skrze ni chce poukázat, že návrat často není úplně dobrovolný, ale ovlivňuje ho mnoho jiných skutečností, dále že záleží na typu navrátilců, zda se jedná o dobře zajištěného pracovního migranta, studenta či uprchlíka. V neposlední řadě návrat migrantů ovlivňují podmínky nejen v zemi dočasného pobytu, ale také v zemi původu (Cassarino 2004: 272).

Úspěšný návrat do země původu dle Cassarina ovlivňují dvě hlavní kategorie, kterými jsou mobilizace zdrojů a připravenost k návratu. Mobilizací

zdrojů má na mysli obstarání hmotných a nehmotných prostředků neboli sociálního kapitálu, kdy hmotnými zdroji mohou být třeba peníze, nehmotnými zdroji znalosti nebo kontakty. Do druhé kategorie, připravenosti k návratu, řadí jako subkategorie ochotu k návratu, neboli fakt, že se člověk dobrovolně vrátit chce, a poté faktickou připravenost k návratu, tedy obstarání všeho podstatného pro skutečné vykonání aktu návratu. Onu připravenost ještě rozlišuje na tři stupně. Nejlepší je dle autora nejvyšší stupeň připravenosti, kam řadí lidi pobývajících v cizí zemi v průměru 4 – 15 let. Ti, dle něj, z pobytu mnoho získají, a i na jejich budoucnost po návratu bude mít dobrý vliv. Horší je nízký stupeň připravenosti s délkou pobytu od šesti měsíců do tří let. Za nulovou připravenost považuje období nejkratší, tedy méně než šest měsíců, neboť z něj migranti nemůžou nic vytěžit a návrat je tak zbytečný. Na obě kategorie mají samozřejmě významný vliv podmínky v obou zemích (Cassarino 2004: 271 – 274).

4.2.2 Přizpůsobení se a vliv navrátevších – Gmelch

George Gmelch kromě aspektů vedoucích k návratu analyzuje také období nastávající po návratu ze země přechodného pobytu. Zapojení se do původní společnosti nemusí být dle ně, tak jednoduché, jak by mohlo být očekáváno, i když migranti svou domovinu průběžně navštěvovali. Krátkodobé návštěvy totiž nemusely vykreslovat reálnou situaci v zemi, ani v rodině. Příbuzní a přátelé jsou v takových případech většinou rádi, že své blízké vidí, oslavují a na špatné věci zapomínají. Migranti tak mohou být situací panující v zemi, kam se vrací, poněkud překvapeni nebo dokonce zklamáni. Zarmoucení mohou být také odezvami okolí, které nemusí být vždy pozitivní. Gmelch jako důvod takových reakcí zmiňuje např. závist či nedůvěru (Gmelch 1980: 143). Problémy mohou také nastat, pokud migranti v hostitelské zemi pobývali ve velkém městě a vrací se domů do venkovského prostředí. To se jim najednou může zdát pomalé nebo neatraktivní (Gmelch 1980: 145).

Mohou vracející se migranti v zemi původu něco změnit? Mají na ni určitý vliv? Ač by se mohlo zdát, že navrátevší přinášejí mnoho nového, Gmelch tvrdí, že se tak děje jenom v omezené míře. I zde záleží na podmínkách panujících v daném prostředí a také počtech navrátevších. Co se týče zavedení

pracovních dovedností, tak k tomu, dle autora, dochází spíše méně, neboť migranti v hostitelských zemích často vykonávají podřadné práce či specifické práce pro konkrétní podniky (Gmelch 1980: 147). Nejvýraznější komoditou, kterou migranti do svých zemí přinášejí, jsou peníze, nejčastěji investované do bydlení. Přínos nových názorů, nápadů, či to, zda mají vracející se vliv na sociální strukturu, záleží spíše na konkrétních jednotlivcích (Gmelch 1980: 150 – 154).

5 VÝSLEDKY VÝZKUMU

Jak jsem lehce naznačila již v předchozí kapitole, svou práci nemohu plně vztáhnout k žádné z představených teorií. I když je v datech vytvořených provedeným výzkumem možné najít prvky jedné teorie, hned vedle se objeví výpověď blízká teorii druhé. Třebaže není skupina mých informátorů výrazně různorodá, přesto jsou okolnosti týkající se jejich návratu rozmanité. Kdybych ovšem měla určit, které z teorií jsou mému výzkumu nejbližší, spojila bych tu Cassarinovu s tématy diskutovanými Gmelchem. První z autorů dobře rozebírá faktory vedoucí k návratu, druhý zase situaci nastalou po něm.

Rozhovory s informátory jsem analyzovala pomocí kódů přiřazovaných jednotlivým výpovědím. Tematicky kódy kopírovaly linku vypravování, od počátečních plánů před odjezdem do cílové země, přes průběžné návraty během pobytu, až k samotnému návratu zpět do domovské země a k situaci, která nastala poté. Zjištění, která z analýzy vzešla, představím právě nyní.

5.1 Původní plány

Příběh návratu začíná doma, už při přemítání nad možností vycestování. Jak jsem popsala, informátoři mi vyprávěli celou historii jejich migrační zkušenosti. To, že bude plánovaná migrace návratová, bylo často jasné už na jejím úplném počátku. Myšlenky na návrat se v hlavách většiny informátorů objevily ještě před samotným odjezdem do Irska. Někteří měli jasno, že odjíždí na konkrétně stanovenou dobu, nejčastěji na rok.

„Měla jsem v plánu, že pojedou na rok, že si jenom přivydělám nějaký peníze, abych po škole trošku něco měla jako nějak ušetřeno, abych se mohla vrátit a nějak rozumně začít v Čechách.“ (Marie)

„Já říkám - mami, rok. Naučím se řeč a rok. A i kdyby sem se měla s přítelem rozejít, tak jenom rok.“ (Klára)

Jiní měli vytyčený určitý cíl, kterého chtěli dosáhnout, a nebylo pro ně podstatné, jak dlouho to bude trvat. Dle Cassarina (viz výše) by právě tato

skupina mohla být definována jako konzervativci, kteří si stojí za svým plánem a snaží se ho co nejpoctivěji plnit.

„Já jsem řekl prostě, že si vydělám. Musím si vydělat dost, abysme postavili barák. Nebo tenkrát já sám jsem postavil barák. A abych mohl žít nějakou dobu, nebo abych měl něco našetřeno, tak, abych se nemusel vracet.“ (Tibor)

„Ne. Neměl jsem v plánu (jak dlouho tam bude – pozn. autorky). Chtěl jsem tam vydržet co nejdýl, aby se vydělalo. Protože když jsem vlastně zaplatil ty dluhy po čtyřech letech, tak jsem chtěl už vydělávat na..., já nevím, na opravu baráku, na auto, koupit něco, nebo takhle vlastně.“ (Martin)

Často však informátoři neměli plán žádný, do cizí země jeli s nejasnými představami nebo dokonce zamýšleli, že by se ani vracet nemuseli.

„Já jsem říkal - dokud mě to tam bude bavit...“ (Štěpán)

Jak uvidíme později, plány nakonec často nic neznamenal a změny nastaly téměř ve všech případech. Málokdo dodržel to, s čím do cizí země odjížděl.

Ač jsem nyní popsala tři typy lidí, v zásadě bych své informátory ale rozdělila na dvě skupiny. Do první by spadali ti, jejichž důvod odchodu do cílové země, i veškeré motivace, byly čistě ekonomické. Do druhé skupiny bych zařadila ty, jejichž důvody byly různé, mimo jiné ekonomické, ovšem neměli cíl, kterému by podřídili vše. Tato základní motivace totiž, dle mého, zásadně ovlivnila následné chování migrantů v cílové zemi, včetně jejich návratu. Mou myšlenku celkem vystihuje výpověď informátora Hynka, který je, mimochodem, jasným členem první skupiny.

„Tak prostě buď si tam jedou lidi udělat budoucnost, nebo chtějí zabezpečit rodiny. Vždycky to tak je, že tam malý procento lidí prostě zůstane. Aby tam žili, ale většinou lidi posílají prachy sem. Aby se zabezpečili tady. Nebo tam byli lidé, který chtějí cestovat. Byli tam lidé, který vydělali prachy a všechno nacpali do cestování. Já jsem nacpal všechno do baráku.“ (Hynek)

5.2 Průběžné návraty

Na rozdíl od těch, pro které návrat nebyl nijak důležitý a významně se na něj nesoustředili, pro některé informátory bylo udržování kontaktů s domovem podstatné pro fungování v tamní společnosti. Hlavním důvodem takového konání byl převážně stesk po domově, kvůli kterému lidé cestovali domů, jak nejvíce mohli.

„A vlastně jak jen to šlo, takže jsem vybíral dovolený a letěl jsem domů. Já jsem to vždycky dělal takhle. Prože se mi po domově vždycky stejskalo, já bych nemoh žít jinde, takže jsem třeba se vrátil z dovolený, nahlásil jsem za tři měsíce další dovolenou a už jsem si koupil letenku. Že jsem měl jako záchytný bod v kalendáři, ne. Vždycky takhle jsem to dělal... Takže jsem vždycky našetřil šišky a přijel jsem domů.“ (Pavel)

„To víš, že jsem musela za dva měsíce letět domů, vid', že jsem byla homesick. (smích) Všichni: Ty už letíš domů? Češi všichni.(...)Tam jsem lítala jenom já každý dva měsíce, fakt, každý tři, protože...Ty bláho...“ (Klára)

Opačným, až poněkud extrémním případem, byl již několikrát zmiňovaný informátor Hynek, jehož motivace k pobytu byla primárně ekonomická.

„Sem třeba lítal domů jednou za rok. Abych vydělával co nejvíc. Přilepil jsem si to na nohu a letěl jsem. Protože já jsem nevěřil těm bankám. Tam byly třeba problémy poslat to přes banku. Jako, že někde tři neděle mi putujou peníze, který jsem rok vydělával. Radši ať to mám po ruce a takhle já jsem fungoval jo. To já mám prostě takový myšlení a nevěřím. Všechno v ruce. Tady jsem to vycashoval a pak jsem letěl zase zpátky vydělávat.“ (Hynek)

Obecně však můžeme konstatovat, že se většina informátorů chovala dle principu transnacionální mobility (viz výše), tedy, že jak jim to situace a finance umožňovaly, navštěvovali pravidelně své země původu, čímž s nimi udržovali kontakty, a ač třeba neúmyslně, si připravovali prostor k svému potenciálnímu návratu.

5.3 Návrat

Jak jsem již předeslala, i těm z informátorů, kteří si svůj návrat konkrétně naplánovali, jejich záměr většinou nevyšel, nebo prostě přistoupili na to, že vše bude nakonec jinak. Před svým odjezdem většinou neměli výraznou představu, jaké to v zemi, kam se chystají, vlastně bude, jaké se jim naskytnou možnosti, a kam se jim otevřou dveře. V chování téměř všech mých informátorů se vyskytla tzv. ideologie návratu, popsaná dle George Gmelche v kapitole 4 mé práce. Totiž že ti, kteří si návrat plánovali, v něj stále věřili. Jeho samotné vykonání však neustále posouvali a přizpůsobovali dané životní situaci. Jinými slovy, jejich úmysl se smrskl do myšlenky, že jednou se vrátí.

„Původně byl plán na rok. Že k tomu přibude ještě nula a bude to deset let, to jsem netušila. Plus že si přivezu manžela a dítě. Protože můj plán rozhodně nebylo vzít si cizince. Taky, když jsme spolu začali chodit, tak jsem mu na rovinu řekla, že jednou se do Čech prostě vrátím.“ (Marie)

Určitou plánovanou dobu pobytu jistě ovlivňovaly i vazby v České republice. I když tak informátoři nemuseli konat úmyslně, původní plánovaná doba mohla být stanovena spíše pro jistotu jejich okolí, než jich samých. Je jistě jednodušší říct rodičům, že člověk odjíždí na rok, než přiznat, že se mu domů vlastně vracet nechce. Většina informátorů tak zřejmě nejen v sobě, ale i ve svých blízkých udržovala popsanou ideologii o zamýšleném návratu. Tu pak podporovali již rozebranými průběžnými návraty domů.

„Jak říkají naši. První rok jsme věřili, druhý rok jsme doufali a třetí rok jsme to vzdali. A ty jsi skoro přijela. Jsem tam byla asi tři a půl roku.“ (Klára)

„Nejdřív jsem tam jela na dva měsíce s tím, že doma příteli, rodičům, jsem slíbila, že se vrátím, že školu dodělám. Že si k tomu najdu třeba i nějakou práci. No jenomže se tak nestalo. (smích) Vrátila jsem se tam po dvou měsících s tím, že si pobyt prodlužuju až do Vánoc. A přes Vánoce, když jsem se vlastně vrátila, po Vánocích, do Irska, tak jsem tam byla vlastně další dva měsíce. S tím, že teda v březnu se teda vracím domů. Jenomže v březnu jsem se prostě vrátila domů s tím, že ne. Takže jsem si byla vyřídit všechny náležitosti a zase jsem tam odjela na půl roku. Takže jsem tam byla přes prázdniny.“ (Mirka)

Jedinou výjimkou v mém výzkumu, které by se popsaný vývoj myšlenek na návrat netýkal, byla informátorka Martina, která pracovala v Irsku jako au-pair. Ta také přiznala, že zpočátku přemýšlela nad možností si pobyt prodloužit. Vzhledem k následnému vývoji se ale raději rozhodla vrátit se domů v plánovanou dobu.

„Takže...takže možná jakože kdybych měla třeba lepší rodinu, tak třeba možná bych tam zůstala i na léto, což jako to. Ale tím, že jsem zas tak spokojená nebyla, pak jsem si na to zvykla, tak jsem se vlastně docela těšila domů.“ (Martina)

5.3.1 Důvod k návratu

Co tedy bylo tou hlavní příčinou návratu mých informátorů zpět do České republiky? Kdy přišel ten moment, který odstartoval novou etapu v jejich životech, a sice etapu návratu? Určitě je dobré podotknout, že návrat všech aktérů mého výzkumu byl dobrovolný. Samozřejmě byl ovlivněn mnoha okolnostmi z okolí aktérů, nelze ovšem tvrdit, že by neměli jinou možnost výběru, že by je do něj někdo tlačil. Jejich odchod neřídily vlády, ani politická situace. Vždycky měli konečné slovo oni.

Dle ekonomických přístupů ovlivňují návrat migrantů pouze ekonomické faktory, stav jejich financí. Ten také ovlivňuje fakt, zda pobyt v hostitelské zemi byl, či nebyl úspěšný. Samozřejmě i někteří z mých informátorů se vrátili z důvodu jistého finančního uspokojení.

„Že už máme takový peníze, že už bysme byli schopný si byt, třeba v paneláku, kdybysme, to...že už bysme byli schopný si to zařídit, víš jako. Že už bysme byli schopný začít...něco, že už do toho začátku máme, tak... jsme tak nějak...tak nějak jsme to to, no, že něco máme, že kdybysme...vid'...No a nakonec se podařilo tadyto (myšleno dům).“ (Radek)

Z pohledu mého výzkumu se s vysvětlením návratu pouze pomocí ekonomických přístupů ovšem nemohu ztotožnit. Je sice pravda, že část informátorů odpověděla, že odešla do Irska primárně z ekonomických důvodů,

jejich návrat však často sledoval již jiné důvody. Takže, ač např. informátor Hynek vypověděl:

„Bral jsem to prostě tak, že to jsou peníze. Nic jinýho. A že mě to někam posune“ (Hynek)

Jím popsaný návrat už měl podstatně jiný důvod:

„Protože táta to (stavěl dům - pozn. autorky) tady dělal sám. Takže říkám, to nejde, aby to oddřel všechno on. A jako. Jako samozřejmě ta rodina, protože máma. Já jsem jedináček, že jo. Takže to docela blbě nesla, že jsem pryč. Takže taky kvůli ní.“ (Hynek)

Bližší mi je spíše teorie mobilizace zdrojů a připravenosti Jean-Pierra Cassarina (viz výše), tedy, že migranti se rozhodnou k návratu poté, co se na něj, zjednodušeně řečeno, hmotně i nehmotně připraví. Míra této připravenosti pak následně ovlivňuje jejich konkrétní návrat do původního prostředí. Vhodným příkladem je opět jedna z výpovědí z mého výzkumu.

„Noo, takže...se nám narodilo dítě, a já už i v té době nějak tušila, že pracovat...jít zpátky do práce, kde jsem začínala v sedm a končila v půl pátý, to prostě s malým dítětem nepude, no tak jsme se s mužem rozhodovali, co a jak. Tak nějak jsem hledala, že bych zkusila jít na zdravotní (...) takže jsem si zažádala o ty tři měsíce neplacený a jak jsem říkala, mezitím muži oznámili, že ta práce stejně skončí, tak jsme se prostě počítali, že neutáhneme, já jsem měla být v Čechách, že neutáhneme barák v Irsku. Noo a od jeho rodiny pomoc taky žádná nějak se neobjevovala... No tak jsme se tak nějak skoro až narychlo rozhodli, že pojedeme zpátky do Čech, i s dítětem, a nějak to dopadne. Ale i hlavně o tom, aby vyrůstalo v lepším prostředí a obklopený i rodinou. (...) A řešili jsme to, že kdybych šla, až by mu bylo devět měsíců, opravdu zpátky do té práce a byla bych skoro dvanáct hodin pryč, tak řešit chůvu, nebo jesle, tam je školka vlastně pro takhle malý děti 250 euro na týden. Až. Ta lepší. Takže když člověk vydělává, plácnu. Že jsem měla trošku víc, to nezapírám, ale (...) tak jako co, proč bych tam pracovala. Jenom proto, abych neseseděla doma.“ (Marie)

Nahlédneme-li na sdělení objektivem Cassarinovy teorie, můžeme konstatovat, že okolnosti, tedy mateřská dovolená informátorky a nejisté

zaměstnání jejího partnera v hostitelské zemi, dovedly pár k úvahám nad možností návratu. Zdroje měli už více méně zmobilizované, neboť informátorka měla v Čechách byt, a navíc silné sociální vazby na rodinu a přátele, kteří by jí a její rodině, v případě nouze, byli ochotni pomoci (což v Irsku postrádala). Ochota k návratu jim tedy nechyběla, informátorka byla v zemi navíc už desátým rokem, což je, dle autora teorie, ideální doba k úspěšnému návratu. Ve výpovědi není zmíněn pouze jediný aspekt, a sice připravenost k samotnému aktu návratu. Sem by patřilo konkrétní vyřízení všech náležitostí potřebných k návratu, např. obstarání určitých dokumentů apod.

Celkově bychom mohli říci, že, alespoň v případě mého výzkumu, ve výčtu důvodů k návratu převyšuje ostatní faktory existence určitých sociálních vazeb, jak v migrační síti, tak mimo ni. Z výše popsaného případu vyčítáme, že ač nebyly ekonomické podmínky v okolí informátorky nejlepší, nebýt konkrétních sociálních vazeb, k návratu by se, pravděpodobně, ještě nerozhodla. Jiným případem je informátor Štěpán, který ekonomickou nejistotu nepociťoval vůbec, následoval pouze kroky své tehdejší partnerky.

„A to akorát právě odjela ta přítelkyně moje do Čech, takže jsem za ní odjel pak zpátky. Že jsem jako. V práci jsem řek jako, že čekáme potomka, ale to jsem trošku zalhal, aby to...abych měl jako silnej argument a důvod. (...) Ona hlavně chtěla a já jsem chtěl být s ní, takže jako proto jsem se rozhodl.(...) Kdyby nebylo jí, tak bych asi neodjel.“ (Štěpán)

Jak je vidno, informátoři byli, v závislosti na citové vazby a závazky, ochotni měnit své plány. Nehledě na to, že většina aktérů mého výzkumu za prací odešla v poměrně mladém věku, všem bylo v rozmezí mezi dvaceti a třiceti lety. Není tedy překvapivé, že se některým v průběhu pobytu v cizí zemi určitým způsobem změnilы hodnoty a životní cíle. Touto změnou se budu ve své práci zabývat podrobněji ještě později. Nyní jsem ji chtěla zmínit pouze jako jeden z důvodů k odchodu. Konkrétně takový stav popisuje informátor Pavel.

*„Můj poslední rok, ten 2012, jak jsem byl na tom poli. Už vlastně druhým rokem jsem byl na poli, druhým nebo třetím, teď nevím. Už jsem kolikrát stál na tý mašině, ne, a říkám si, ty v*le, co já tady dělám za těch pár šupů, ty v*le. Protože už po deseti letech jsem přehodnotil...eee..ten finanční majetek úplně*

jinak, ne. Už mně to bylo úplně jedno. Že vlastně, jestli budu mít na kontě milion nebo deset tisíc, tak už vlastně se stejně nic nezmění. Furt jenom tady budu dřít, jak Bulhar, ne. Říkám, to už můžu bejt doma s dětma, žejo, se ženou... A říkám, tyjo a dost. Normálně jsem se sebral a šel jsem pryč. Napsal jsem mejla, šéfovi, že dávám výpověď k určitýmu datumu, tak si mě pak zavolal, to bylo ono. Říkám - už nejdu. Ten za mnou přišel, říká - co je? Ten Ukrajinec. Říkám - nic, já jdu domů prostě. Už končím. Už tady nebudu, prostě, ani minutu, tyjo. Sebral jsem se a šel jsem do hajzlu..." (Pavel)

5.3.2 Ekonomická recese jako důvod návratu?

V kapitole o zpracování dat jsem avizovala, že jsem si nestanovila žádné hypotézy, což bylo dodrženo. Přesto mi hlavou zněla otázka, zda náhodou ekonomická krize není jedním z faktorů vedoucích k návratu mnou zpovídané skupiny migrantů z Irska do České republiky. Z médií jsem totiž zprávy o ekonomických problémech Irska v letech 2008 - 2014 často reflektovala. Vždyť na Irsko bylo nahlíženo podobně jako např. na Řecko, vzhledem k tomu, že roku 2010 požádalo Evropskou unii a Mezinárodní měnový fond o „finanční intervenci s cílem odvrátit kolaps svých veřejných rozpočtů“ (Šlosarčík 2015: 7), což byl jen jeden z problémů v průběhu inkriminovaných šesti let. Proto se jedna z mých doplňujících otázek týkala právě této problematiky. Odpovědi informátorů mě ale velmi překvapily. Nejen, že většina dotázaných řekla, že na jejich návrat recese vliv neměla, ale několik informátorů dokonce vypovědělo, že žádnou krizi ani nezažili! I když taková prohlášení následně zmírnili, přesto z jejich výpovědí vyplývá, že i v období tamní krize se jim pobyt v Irsku vyplatil.

„Já jsem nezažil ekonomickou krizi, já jsem furt dělal. Já jsem vlastně byl na sociálce, jak mě vyhodili, ale jenom proto, že jsem chtěl, to nebylo, že by nebyla práce. Práce je furt, kdo chce, tak bude dělat. Je pravda, že tam jsou města duchů. Že tam jsou postavený celý nové čtvrti, kde nikdo nebydlí...developeři se zbláznili, začali stavět a nic z toho nebylo. Takže kvůli tomu jsem se (důrazně) určitě nevrátil (...) Já jsem nezažil krizi. Joo, všichni o tom mluvili, ale tak to bylo akorát o tom, aby zase mohli snížit platy, žejo. Majitelé. Jinak se dělalo víc než ještě předtím.“ (Pavel)

Tato tvrzení jsou zajímavá i vzhledem ke skutečnosti, že několik informátorů vypovědělo, že se domů vrátili poté, co zkrachovala továrna, ve které pracovali. Ta, dle prohlášení některých, však nezkrachovala z důvodu ekonomické krize. Zde si ovšem určití informátoři protiřečí. Zatímco Tibor vypověděl takto:

„Tam bylo problém, že (...) Že jednou, já nevím dva roky předtím než zkrachovala, našli nějaký množství dioxinu v prasatech. Někde krmili prasata masokostní moučkou, prostě krmivem, ve kterém byl olej. Ten olej se tam dostal z nějaký rozbitý mašiny, která to zpracovávala, a oni to objevili v mase.“ (Tibor)

Jiná informátorka, na otázku, zda její návrat ovlivnila ekonomická krize, odpověděla:

„Nee to...no...V podstatě ta zavinila hodně, nebo jakoby byla jedna z příčin pádu té továrny, kde jsme pracovali původně, a možná, kdyby ta neskončila, tak bych se tam ještě zdržela, protože to byla i práce, co mě tak nějak bavila. Případně bych měla šanci najít si práci, co bych chtěla dělat. No ale tím, že skončila náhle, vlastně jeden den jsme přišli domů, druhý den jsme přišli do práce, tam stáli úředníci a řekli: továrna je zavřená, už nemáte práci, tak asi to nějak uspíšilo všechno, i ten návrat do Čech.“ (Marie)

Hlavním důvodem krachu továrny tedy krize zřejmě nebyla, její okolnosti tomu však pravděpodobně výrazně napomohly.

Překvapivým pro mě byl ovšem jiný fakt, který, aniž bych se na něj zeptala, zmínili všichni informátoři. Za hlavní problém Irska (vzhledem k jejich výdělkům) totiž nepovažovali ani tak ekonomickou krizi, nýbrž hromadný příchod Poláků po rozšíření EU v roce 2004. Hlavně ti, kteří do Irska přišli ještě před rokem 2004, tuto situaci popsali jako velkou změnu směrem k horšímu, neboť předtím tam s nimi, údajně, moc cizinců nebylo. V této souvislosti jsou popisováni pouze Číňané. S příchodem Poláků tak dle některých skončila „dobrá éra“.

„Ale těch Poláků opravdu hodně. A oni tam i tu, oni jakoby tu úroveň, tam hodně...jak bych to vysvětlil, (...) když jsem dělal pak na tý expedici a pak

vlastně výdej příjem, tak se tam jezdilo i s ještěrkou. Normálně Ir, kterej vlastně dřív, než tam vtrhli ty Poláci, tak Irové...protože tam udělat si ty papíry na ještěrku jen tak někdo neuměl, žejo. (...)...takže to bylo i líp placený, řekněme třeba patnáct šestnáct euro na hodinu. Základ tam bylo třeba sedm osm. Jo, jakože to bylo hodně dobře placená pozice. No a vtrhli tam Poláci, každej druhý měl papíry na ještěrku, no a přišli do firmy, že hledaj práci a oni - No, ale my tady ještěrkáře máme - A kolik mu platíte? eee Já budu klidně i za deset!...No a v tu chvíli to tam trošku jako pokazili ty...tu...jakoby, jak bych to řek..způsob ee jakým ohodnocovali jakoby jednotlivý pozice, tak to tam totálně udělali revoluci. (...) Taky běhaly vtipy, jako - Jaký je hlavní město Irska? Varšava.“ (Štěpán)

5.4 Po návratu

Stejně jako George Gmelch, i já se přikláním k tvrzení, že období, nastalé po návratu z hostitelské země do země původů, je plnohodnotnou součástí migračního procesu, neboť jeho průběh je přímo ovlivněn prožitou zkušeností. Je proto vhodné se na něj zaměřit a zjistit, jak takový návrat probíhá, jak se navrátilivší začleňují do původní společnosti, a jak vše vnímají oni sami, i jejich okolí.

5.4.1 Naplnění původních představ

Co se mého výzkumu týče, skrze otázku o naplnění původních představ mohu vyvrátit teorii o neúspěchu, kterou hlásá neoklasický ekonomický přístup. Nikdo z mých informátorů totiž nedefinoval svůj návrat jako určitý způsob ekonomického neúspěchu. Naopak, pokud migranti s nějakými určitými představami odjížděli, tak, dle jejich výpovědí, byly naplněny, nebo dokonce předčily jejich očekávání.

„Jestli jsem měla jako nějaký představy, tak mně tam ten pobyt všechno předčil, protože jsem našla skvělý lidi. Skvělou zemi. A když jsou tam prostě nějaký negativa, tak ty prostě upadaj do stínu toho, jak je to tam fajn. Tak.“ (Mirka)

Jediný Pavel řekl, že jeho představy naplněny nebyly, ovšem nikoliv z důvodu neúspěchu, ale kvůli tomu, že žádné neměl. Všichni ostatní hodnotili svůj pobyt pozitivně.

„Já jsem tam s ničím nejel. Já jsem si chtěl vydělat nějaký bakšiš, změnit vejplatu a to bylo všechno... Takže naplněny nebyly, protože ve dvaadvaceti jsem ještě neměl cíl v životě přesnej. Ten jsem začal dostávat až třeba kolem pětadvacátýho, třicátýho roku. V tomhle rozmezí.“ (Pavel)

5.4.2 Změna náhledu na společnost

Lze předpokládat, že dlouhodobý pobyt v jiné zemi člověka změní. A to nejen vlivem jiné kultury, zvyklostí, jiného finančního zajištění nebo politické situace. Jak už zde bylo jednou naznačeno, mnozí z aktérů mého výzkumu odjížděli do cizí země relativně mladí, bez partnerů, rodin nebo závazků. V takové situaci by jistě prošli určitými změnami v myšlení či názorech i v domácím prostředí. Přesto mne zajímalo, jak tuto záležitost reflektují oni sami, zda si po svém návratu do své domoviny všímají některých věcí, které dříve nevnímali, nebo zda naopak něco oceňují. Gmelch (viz výše) rozebírá skutečnost, že někteří navráťivší mohou být po návratu poněkud zklamaní, neboť mohou postrádat určité prvky, které byly v zemi, kde dosud pobývali, standardem. Díky tomu si pak mohou uvědomovat i jiné věci, které je předtím nenapadaly, vzhledem k tomu, že v nich žili. Základním rozdílem bývá, a bylo to tak samozřejmě i v rámci mého výzkumu, rozdíl v platovém ohodnocení. Navráťivší, zvyklí na plat hostitelské země, jím mohou být, v lepším případě, zaskočení. Tuto situaci si zažil i informátor Radek a zpětně mi ji popisoval jako vtipnou historku.

„Noo, to jo. To (českou společnost – pozn. autorky) jsem viděl jinak, když jsem sebral první vejplatu. (velký smích) (...)Vzal jsem první vejplatu, za celej měsíc, vid' a jdu za tou účetní, jestli si nedělá srandu, ne? A ona jako (hlasem účetní): Co jste očekával tady? (smích).“ (Radek)

Finanční situace ovšem primárně nebyla věcí, kvůli které by se všichni mí informátoři hroutili. Za prvé si větší část z nich alespoň něco našetřila, takže nelze říci, že by se vrátili bez ničeho a byli závislí na své první výplatě doma.

Několik informátorů ale také vypovědělo, že se jim během pobytu v cizí zemi změnilы hodnoty, a že dle jejich názoru peníze nejsou to hlavní, co potřebují ke šťastnému životu. Nejvíce se k této problematice vyjadřoval již mnohokrát citovaný Pavel.

„To spíš se stalo asi to, že jsem...víc spokojenější s tím, co mám. Jako už nehledám nic, de facto. (...) Joo, hodnoty. Úplně. Úplně. Protože ve dvaadvaceti, vlastně, ve dvaadvaceti...žejo, tak je mi pětatřicet, nechci mluvit jak starý fotráci (smích), víš co, ale... Už to bylo jiný, vid', dneska to je jiný, ne. Dneska - co já potřebuju? Nic. De facto nic, já mám doma všechno.“ (Pavel)

Určitou změnu myšlení zaznamenal i Hynek, kterého jsem v kapitole o původních plánech označila jako ukázkového migranta s primárně ekonomickými motivacemi.

„Člověk pak přijel domů a tady to na tebe prostě to, ani si to neuvědomuješ, ale to je samá reklama tady. Všude se ti podbízí, každej se ti vnucuje, vtírá. Tam to tak není. Tam to není jak tady. Tady jedeš po dálnici a samej billboard a všechno je nejlepší a bla bla bla. Prostě. Samozřejmě to tu společnost ovlivňuje, že jo a ono si to uvědomíš, že my jsme jiný. My jsme jiný. Takový vlezlí prostě jo.“ (Hynek)

Postrádat mohou navrátní také určité praktické věci, které byly v hostitelské zemi, v našem případě tedy Irsku, samozřejmostí a člověk na ně naráží postupně a náhodně v konkrétních situacích. Zaujaly mne např. postřehy informátorky Marie, která v době svého návratu asi nejvíce zaznamenávala rozdíly spojené s mateřstvím.

„Jediný, co jsme zjistili, že Irsko je líp dělaný na maminky s kočárkama. Ty obchody jsou tam líp uzpůsobený, jsou tam nájezdy a neexistuje tam nálepka zákaz vstupu s kočárkem. To tady teda, to zíráme, jak jsou některý kavárny (...) ...a jsou všude schody. To jediný jako má ještě Česká republika co dohánět. Plus to nekouření v restauracích. To mi chybí. Že člověk vejde tady do restaurace, do hospody, vyjde a může se svlíkat před prahem doma. To mi tady chybí.“ (Marie)

Ostatně ne všechny reakce po návratu domů však byly negativní, a ne ve všech případech byli vracející se ze situace v České republice zklamáni. Hojně bylo kritizováno irské zdravotnictví, městská hromadná doprava (historicky s opožděným autobusem vyprávěli téměř všichni), školství nebo styl výchovy dětí. Vyzdvihován byl také český humor. Některá pozitiva shrnula ve své výpovědi Mirka.

„Takže (...) ač si jako furt stěžuju, že tu není tohleto a není támhleto. Oni jinde taky některý věci nejsou a tu svobodu, jakou tady máme. Myslím si, že si toho ani lidi nevážej. Když to přirovnám úplně nejbanálnějc. Tady si prostě můžeš vzít lahvičku, piknikovej košík, jít někam doprostřed parku, kydnout si tam, kouřit, pít, poklábosit s lidma a nikdo po tobě nepujde. Můžeš si tady psát co chceš, ve svý podstatě. Co se týče těchlechctěch literátů a tak dále. Můžeš mít jaký náboženství chceš. Můžeš být homosexuál, heterosexuál, bisexuál. Je to tady v podstatě, jako v drtivý většině úplně jedno. Jako svoboda toho středoevropskýho státu mi v některých státech, který jsem já navštívila, mi chyběla.“ (Mirka)

Nejsem si jista, zda by ostatní informátoři s touto výpovědí souhlasili, jelikož Mirka byla v tomto směru snad nejpozitivnější. Její výpověď ovšem potvrzuje myšlenku, že si navrátilí uvědomují určité věci, které před odjezdem tolik nevnímali.

5.4.3 Pohled okolí

Jak byla smýšlení ohledně změny vlastního pohledu na společnost rozmanitá a často se lišila dle jednotlivých názorů informátorů, výpovědi týkající se skutečnosti, jak na příchozí nahlíželo jejich okolí, si byly až podezřele podobné. Téměř všichni informátoři totiž popsali, že po svém návratu cítili ze svého okolí podobné reakce. Reakce týkající se peněz, které si navrátilí v Irsku vydělali. Měli prý pověst boháčů, kteří si díky vydělaným penězům mohou dovolit leccos. Kromě Martiny a Mirky, které pracovaly jako au – pair, a neměly tak klasický příjem, se k této problematice alespoň krátce vyjádřili všichni informátoři.

„No...takový ty...takový ty typy některý jako...že jsem byl v Irsku, že mam mraky peněz ááá takovýdle jo. Začali tě né obletovat, ale víš, takový se stahovat k tobě ty lidi. Přece jenom, když jsi pak někam, já nevím, jsme šli do restaurace si sednout, tak si každej myslel, že jim budeš platit nebo, že prostě (...) Jako né, určitě na mě někdo nekoukal vyloženě, že nějak jako takhle ve špatným smyslu nebo to asi. (...) Spíš takovej to, no. Vyděláváš tam jiný peníze a každej si myslí, že tam vyděláváš miliony za měsíc.“ (Martin)

Výpovědi si byly většinou podobné, lišily se pouze v příkladech, které informátoři uváděli jako důkaz. Kromě Martinova příkladu s restaurací byl zmíněn také nákup značkového oblečení, přístup pracovníků banky nebo žádost o půjčku. Zaujalo mne, že někteří toto chování považovali za specifické pro českou povahu. Informátorka Klára mne ujišťovala, že právě toto je jeden z rozdílů mezi Českou republikou a Irskem.

„Ale tak jako je fakt, že oni si tam nezávidí tak, jako tady, víš, Češi. Víš tady jako...a "tyjo, ten měl o pár buřtů víc, a ten má hezčí gril, než my.." víš jak to myslim, tam prostě fakt byli na nás hodný.“ (Klára)

Ač si můžeme o české povaze, pokud je možné ji vůbec specifikovat, myslet co chceme, problematiku závisti a určité nedůvěry ze strany okolí vůči těm, kteří se vrátili, rozebral George Gmelch už ve své studii z roku 1980. Jako příklad uvádí postesk migranta vracejícího se do své původní společnosti na ostrově Newfoundland (Gmelch 1980: 143). Popisované reakce tak nejsou typicky české, nýbrž pravděpodobně typicky lidské. Jediný informátor Luděk prohlásil, že podobnou reakci okolí nezaznamenal, neboť, dle něj, bylo Irsko pro lidi z jeho okolí nezajímavé.

„...v Irsku byla půlka vesnice, to je spíš zajímala ta Asie, kde jsem byl.“ (Luděk)

Několik informátorů prohlásilo, že během jejich pobytu se jim protřídili známí, což ale primárně nehodnotili negativně. Ukázalo se prý tak, kdo jsou ti dobří přátelé, kteří vydrželi.

5.4.4 Vliv zkušenosti

Pokud bych měla nějakou výše uvedenou teorii potvrdit, pak by to bylo jistě Gmelchovo prohlášení, že vracející se migranti nemají na svou domovskou zemi výrazný vliv a do společnosti nepřinášejí ani zřetelnou změnu (viz výše). Podobný názor měla totiž většina migrantů účastnících se mého výzkumu. Dle většinového názoru jsou tím jediným, co do společnosti přinášejí, peníze, které jsou investovány v domovské zemi. Přínos určitých prvků irské kultury považovali většinově za nepravděpodobný.

Výjimkou byl informátor Štěpán, který byl v tomto ohledu velmi optimistický a promýšlel mnoho alternativ, skrze které by se taková změna mohla prosadit.

„Určitě, já si myslím, že jo. Určitě jako trošku nadhled, jakoby způsob, jakým poznali jiné způsob života, že sem můžou přinést. Trošku eee třeba, já třeba, i s kamarádama takhle to máme, i když se třeba scházíme, i spoustu mých jiných kamarádů jsem to naučil, že prostě eee, třeba tam jak jsme chodili, třeba scházeli se na těch barákách...“ (Štěpán)

Ostatní byli však v tomto ohledu spíše skeptičtí. Dle nich spočívá potenciální změna spíše na každém člověku individuálně a na ochotě něco změnit, kterou, jak někteří přiznali, často postrádají.

„Hele, já nevím. Tady na to není, lidi na to nejsou. Jako, já nevím, no. My na to asi nemáme čas ani odvalu ani chuť. Asi tak. Bych řekla. Že, abych tady dělala barbecue pro celou ulici...“ (Klára)

Dle Gmelchova textu bychom tak mohli většinu mých informátorů označit, vzhledem ke zmíněným výpovědím, jako stoupence konzervativního přístupu (Gmelch 1980: 150).

Pokud jde ovšem o vliv pobytu v cizí zemi na informátory samotné, zde se už jejich výpovědi poněkud liší. Většina dotázaných vyzdvihuje pobyt a považuje ho minimálně za pozitivní zkušenost, která jejich životu něco dala a posunula je dál.

„Jo, určitě mi to pomohlo (smích)... Né to spíš, mluvim o osobním životě, že mi to pomohlo. Já jsem pomalu neuměl ani dojít na poštu. Pomalu. Tam se člověk musel postavit na svoje nohy. Opravdu všechno, jazyk, bydlení, banky, všechno sám. Takže výborná zkušenost. Opravdu, jako pro mě neuvěřitelná zkušenost, protože mě to poslalo úplně někam jinam. Protože kdybych tady zůstal, tak nevím, kde bych skončil.“ (Hynek)

„No. Já si myslím, že určitě, že jsem se hodně osamostatnila. A taky jakoby. Zjistila jsem, že asi bych chtěla ještě chvilku studovat a nechtěla bych rovnou pracovat (...).Jakoby jako já byla různě sama. Ale tohle, jak seš jako docela dlouho od rodiny, a jak musíš spolíhat sama na sebe a tak. A vlastně...jsem byla skoro jako nějaká paní v domácnosti. Takže co se týče domácích prací. Vaření a tak, tak si myslím, že jsem teď jako master. (smích)“ (Martina)

Jako nejužitečnější a nejpozitivnější faktor pobytu, kromě peněz, byla hodnocena znalost angličtiny. Ta se při následném hledání zaměstnání hodila všem. Někteří využili také pracovní zkušenosti nabyté při pobytu v Irsku.

„Jednoznačně. To bylo první na pohovoru, co se mě ptali, jestli jsem měl pod sebou lidi. Protože tady mě strčili podle mě hnedka. A angličtina, protože firma, kde pracuju, tak je anglickej majitel.“ (Tibor)

5.4.5 Vztah k migrantům přicházejícím do ČR

Otázkou, u které se nemohu opřít o žádnou teorii ani autora, ale která mi přišla v souvislostech současné doby zajímavá a aktuální, byla otázka vztahu navrátilivších k migrantům přicházejícím, z různých důvodů, do České republiky. Zajímalo mne, jak mí informátoři na takové lidi nahlíží, když sami zažili, jaké to je být cizincem, vzhledem k jejich několikaleté pracovní zkušenosti z cizí země.

Dva z jedenácti dotázaných označili svůj vztah k jakýmkoliv migrantům za negativní. Oba se však vyjádřili ve smyslu, že jejich názor byl takový již před odjezdem do Irska, a že nebyl pobytem nijak ovlivněn.

Považuji za zajímavé, že jeden informátor vypověděl, že se jeho názor změnil v průběhu pobytu v Irsku. Svou myšlenku vyjádřil následovně.

„Určitě. Do té doby jsem byl přesvědčen, že jakýkoliv cizinec v Čechách je narušitel, že bere práci. Ale vždyť my jsme v té stejné situaci v Čechách, kdy jsou tady práce, který Češi dělat nechtěj. Jo. A nebo naopak, je nedostatek pracovních sil, protože Češi jdou na západ a lidi z východu jdou na západ, jakoby k nám. A pokud ty lidi chtějí dělat a umí dělat, protože vyhodit je můžem vždycky.“ (Tibor)

Názor většiny byl však, více méně, neutrální. Převažovalo tvrzení, že informátoři nemají s příchozími problém, pokud se přizpůsobí tak, jako se oni museli přizpůsobit v Irsku.

„Dobře, ať přijdou, ale prostě, ať dělaj prostě, ať platí, co maj, vid'. Jako my tam, když jsme tam přišli, oni na nás taky ze začátku koukali, prostě, že maj strach, že jim vezmeme práci, že prostě tohle. Ale když prostě jsi udělala to samý tempo, v té práci, vykostila jsi stejný to množství toho masa co voni, tak už potom už věděli, že prostě. Viděli, že prostě odpadávaj ty ostatní a vodjíždí zpátky domů, vid'. Že prostě nedokážou se přizpůsobit. Ale když jsi se přizpůsobila prostě, že jsi platila, co máš, dělala jsi stejně jako oni, tak ať prostě tady zůstanou. Ať tady jsou, prostě. Ať přijdou prostě, ať dělaj prostě, ale...musí ukázat, že něco umí, vid'.“ (Radek)

Velký důraz byl kladen na alespoň částečnou znalost jazyka, nebo na snahu se ho učit. Překvapilo mne, že v souvislosti s tímto požadavkem byli několikrát zmíněni, zřejmě jako příklad špatné praxe, i Češi, kteří se v Irsku odmítali učit anglicky. To bylo informátory, kteří na toto téma mluvili, odsuzováno.

„Já teda, nechci o něm mluvit špatně, přece jen je starší, měl to složitější, alee, pořádně...jako dokázal se domluvit, ale..za celou tu dobu, byl tam z nás asi skoro nejdýl, ale nedokázal se tak naučit angličtinu, jako spousta lidí okolo za pár, za rok. Že na tom byl špatně, s tou angličtinou. Neměl ani snahu. V té firmě, kde dělal, tak tam se domluvil česky, co potřeboval, takže neviděl v tom ten potenciál, tu možnost, kterou by pak někdy zúročil, takže se..hmm, neměl i

snahu, no...to samý je i tady, s cizincema, že někteří nemaj snahu se naučit...Je to různý. Je to podle osobností. Je to podle osobností, zároveň asi i podle zemí, kdy ty lidi vyrostli, tak je to...lidi jsou pestrý, no..“ (Štěpán)

Je ovšem samozřejmě možné, že vzhledem k aktuálnosti a vysoké frekvenci probíraného tématu v médiích se názory některých informátorů mohly od srpna 2015 poněkud proměnit.

5.4.6 Zhodnocení pobytu a současný vztah k Irsku

Když mělo dojít k zhodnocení pobytu, nenašel se mezi mými informátory nikdo, kdo by času stráveného v Irsku litoval. Většinově byly reakce pozitivní. Já sama se domnívám, že jak průběh pobytu, samotný návrat, tak i současný vztah k Irsku a náhled na celou tuto zkušenost ovlivnil fakt, z jakého důvodu a s jakými motivacemi informátoři v Irsku pobývali. Tedy do které z mnou v první části této kapitoly ustanovených skupin by bylo informátory možné zařadit. V případě, že jejich motivace byly striktně ekonomické a oni jim podřídili vše, tak ani vztah k Irsku a vzpomínky na něj nejsou tak pozitivní jako u lidí, pro které byly finance jen jedním z mnoha kladných faktorů, které jim pobyt přinášel, ale kteří i cestovali, nebo zažili určitý druh jiného než finančního úspěchu.

Dle filozofie informátorky Marie, a nejen jí, je však každý svého štěstí strůjcem. Přístup člověka dle ní ovlivnil nejen jeho pobyt v Irsku, ale i následné začlenění se do původní společnosti.

„Já jsem asi měla štěstí. S těma lidma, co jsem potkala. Mně i Irové pomohli v lecčems. Že prostě ne, to spíš manžel je víc, jak to říct, negativní vůči Irsku, než já. Jako my jsme žili ve čtvrti, která je vyhlášená kriminalitou, ta jedna část a ožralcema a feťákama, ale...já i v tý čtvrti jsem si našla svoje, jako park, kam jsem mohla chodit. Zahrádku jsem si tam udělala hezkou a, u baráku, a já jsem tam byla spokojená i tak, no...(,,) já si myslím, že to je o tom, jaký si to člověk udělá. Nesmí zůstat sedět doma a nesmí jenom chodit do hospody“ (Marie)

Na otázku, zda žili v Irsku plnohodnotný život, odpověděla většina, že ano. Jedinou věcí, kterou opravdu postrádali, byla rodina nebo jiné sociální vazby. Ty byly také nejčastějším důvodem k návratu. Určitě je také dobré zmínit, že dva informátoři v současné době znovu pracují v cizí zemi, a sice v Německu. Nejedná se ovšem o stejnou zkušenost, jakou zažívali v Irsku, neboť do této práce mohou dojíždět.

Na závěr svého vypravování hodnotila většina informátorů svůj pobyt pozitivně, někdy i s jistým nádechem nostalgie, podobně jako Tibor.

*„A stejně všichni vzpomínáme na Irsko stejným způsobem. Tím dobrým způsobem. Ty špatný chvíle tam byly, vždycky jsou a budou. Nějaký vzpomínky prostě a to. Ale víceméně všichni v dobrým. Strašně moc nám to všem dalo.“
(Tibor)*

6 ZÁVĚR

Na počátku své bakalářské práce jsem si položila několik otázek. Co zapříčinilo návrat českých pracovních migrantů z Irska zpět do České republiky? Má návrat jednotlivých migrantů společného jmenovatele, nebo se jedná o pouhou souhru náhod? A jak výrazně ovlivňuje migrační zkušenost jejich následný život po návratu domů? Z touhy po nalezení odpovědí jsem tak provedla kvalitativní výzkum, jehož aktéry byli lidé, kteří mnou zkoumanou zkušenost měli. Informace jsem od nich získávala skrze polostrukturované rozhovory s biografickými prvky, neboť jsem výpovědi informátorů chápala jako příběhy. Ty jsem následně, pomocí kódů, analyzovala v programu MAXQDA.

Jaké tedy z mého snažení vyvstávají závěry? Jasným závěrem, který je i částečnou odpovědí na první otázku, je fakt, že důvodem návratu informátorů většinou nebyla ekonomická recese Irska. Několik dotazovaných sice její vliv zmínilo, v žádném z případů však nehrála hlavní roli. Naopak, výrazným důvodem návratu do domovské země byla existence určitých sociálních vztahů. Konkrétně se informátoři vraceli za rodiči, za partnery nebo s partnery, za svými dětmi. Potvrdily se tak myšlenky transnacionalismu, že sociální vazby mezi migranty a jejich blízkými v domovských zemích zůstávají velmi silné. Opomenout nesmím ani ekonomické důvody návratu, které rozhodování aktérů také výrazně ovlivňovaly. Vždy byly však podřízeny okolnostem týkajícím se sociálních vazeb.

Závěry týkající se druhé mnou definované etapy, tedy návratu a začlenění se do původního prostředí, jsou již daleko rozmanitější. Jisté je, že všichni informátoři chápou svou irskou zkušenost jako pozitivum. Většinou napomohla nejen finančně, že si mohli např. postavit dům, koupit byt, nebo splatit dluhy, ale mnohým napomohla hlavně znalost angličtiny k zisku lepšího zaměstnání. Někteří zmiňují také změnu hodnot a náhledu na společnost, v tomto ohledu už však nejsou tak jednotní, podobně jako v náhledu na migranty přicházející do České republiky. Ve vztahu k možnosti přínosu určitých změn do domovské země byli mí informátoři, podobně jako George Gmelch ve svém textu (viz výše), spíše skeptičtí. To prý leží spíše na každém jednotlivci zvlášť. Posledním faktem, na kterém se překvapivě silně shodují, jsou spíše

negativní reakce okolí, převážně ve vztahu k financím. Podobně, jak to zaznamenal Gmelch při svých výzkumech (viz vše), i mí informátoři pociťovali z reakcí jejich okolí jistou závist a nedůvěru.

Uvědomuji si, že můj výzkum má určité limity, Kdybych ho měla vykonat znovu, jistě bych věnovala větší pozornost výběru informátorů, aby byl můj vzorek rozmanitější. Rovněž bych se zřejmě výrazněji zaměřila na propojení výzkumu s teorií. Je také jasné, a ani to nechci tvrdit, že výpovědi mé malé skupiny o jedenácti informátorech nemohou reprezentovat situaci v celé České republice. Vypovídají pouze o určitém případě migrantů z Karlovarska.

Vzhledem k tomu, že pro uskutečnění této studie byly nejdůležitější výpovědi informátorů, a má práce je plná jejich citací, neodpustím si jednu ani na úplný závěr.

„Jako jo, to všechno bylo fajn, ale...“ (Klára)

„Ale co?“ (manžel)

„Noo...ale doma je doma.“ (manžel smích)

„Prostě - to prostě, to tam musíš napsat tu větu do té bakalářky. Doma je doma!“ (Klára)

7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Avramová, Lucie. 2009. Imigrace Bulharů do Čech. *Antropowebzin*, 2–3, s. 3-12.

Boyle, Paul – Halfacree, Keith – Robinson, Vaughan. 1998. *Exploring Contemporary Migration*. Pearson Education Limited.

Broulím, Jaroslav. 2012. Irský hospodářský zázrak v 90. letech 20. století. *Bakalářská práce, Národohospodářská fakulta VŠE, Praha*.

Cassarino, Jean-Pierre. 2004. Theorising Return Migration: The Conceptual Approach to Return Migrants. Revisited. *International Journal on Multicultural Societies*, 6/2, s. 253–279.

Drbohlav, Dušan a Uherek, Zdeněk. (2007): *Reflexe migračních teorií. Geografie – Sborník České geografické společnosti*, 112/2, s. 125-141.

Dresing, Thorsten - Pehl, Thorsten - Schmieder, Christian. 2015. *Manual (on) Transcription. Transcription Conventions, Software Guides and Practical Hints for Qualitative Researchers*. 3rd English Edition.

Dustmann, Christian and Weiss, Yoram. 2007. Return Migration: Theory and Empirical Evidence from the UK. *British Journal of Industrial Relations*, 45/2, s. 236–256.

Gmelch, George. 1980. Return Migration. *Annual Review of Anthropology*, 9, s. 135–159.

Hanus, Lukáš. 2009. „Nové diaspory“ – diaspora jako transnacionální moment. *Antropowebzin*, 2-3, s. 13-17.

Hejnal, Ondřej a Lupták, Ľubomír. 2015. In: Toušek a kol. *Kapitoly z kvalitativního výzkumu. Západočeská univerzita v Plzni. Plzeň*.

Hendl, Jan. 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Portál, Praha.

Henig, David. 2007. Transnacionalismus. *Antropowebzin*, 2-3, s. 94-103.

Jakoubek, Marek. 2010. O vojvodovských Bulharech. *Antropowebzin*, 2-3, s. 211-217.

Kaufmann, Jean–Claude. 2010. *Chápající rozhovor*. Sociologické nakladatelství (SLON), Praha.

Long, Lynellyn D. and Oxfeld, Ellen. 2004. *Coming Home? Refugees, Migrants, and Those who Stayed Behind*. University of Pennsylvana Press. Philadelphia.

Mašková, Nikol. 2009. *Pracovní migrace do Irska: komparace zkušenosti polských a českých migrantů*. Diplomová práce FF ZČU, Plzeň.

Nešpor, Zdeněk R. 2002. *Reemigranti a sociálně sdílené hodnoty*. Sociologický ústav AV ČR, Praha.

Silverman, David. 2005. *Doing qualitative research*. Second edition. Sage Publications.

Šlosarčík, Ivo. 2015. *Irsko a krize. Politika a ekonomika Irské republiky v letech 2008–2014 a jejich evropské souvislosti*. Karolinum, Praha.

Tošner, Michal. 2012. *Migrace a migrační politiky z hlediska aplikované antropologie*. In: Hirt, Tomáš (a kol.). *Vybrané kapitoly z aplikované sociální antropologie*. Západočeská univerzita v Plzni, Plzeň.

Toušek, Laco. 2012. *Vybrané aspekty metodologie aplikované antropologie*. In: Hirt, Tomáš (a kol.). *Vybrané kapitoly z aplikované sociální antropologie*. Západočeská univerzita v Plzni, Plzeň.

Internetové zdroje

<http://euro.e15.cz/archiv/masokombinaty-krachuji-i-bez-nakaz-811491>
(Nahlíženo 23. 3. 2016)

http://www.mzv.cz/dublin/cz/viza_a_konzularni_informace/podminky_pro_vstup_do_zeme/podminky_pro_vstup_a_pobyt_v_zemi.html (Nahlíženo 23. 3. 2016)

<https://portal.mpsv.cz/eures/podminky/nemecko/> (Nahlíženo 23. 3. 2016)

8 RESUMÉ

The aim of this thesis is to discover reasons of Czech labor migrants in Ireland to return back home. Is it because of economic crisis in Ireland or has return another reasons? My work sees return as a complex of circumstances and the last part of migration proces. I divided this part into two halves. In the first half are plans to return and the act itself, while the second part contains conditions in home after return. This paper is case study, because it concentrates itself to specific group of people from one region in the west of the Czech Republic.

The data for this thesis were collected through qualitative research. As a specific method were used halfstructured interviews with 11 informants, 7 men and 4 women. The analysis of interviews was made with help of codes in MAXQDA, computer programme for qualitative analysis.

The general conclusions from my research show that the main reason for migrant's comeback home were social relationships between people in host and home country, like in the sense of transnationalism approach. Other important reasons had economic character. But the economic crisis didn't play big role in this issue. The statements about the situation after return back to home country were more heterogenous, in compare to these from the first part. Informants were unanimous in the topic of encounter of envy and suspicion from their less prosperous neighbours and in the scepticism that they could be some type if innovators. On the other hand, their experience proved useful in home countries, especially the knowledge of English. All informants claimed too, that they have happy memories of their stay in Ireland and they are thankful for this oppurtunity.